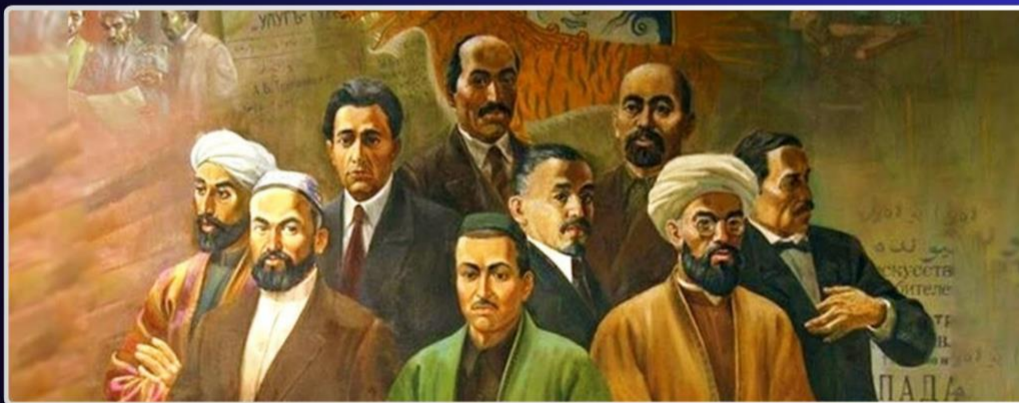


# JADIDLARNING MILLIY PEDAGOGIKA RIVOJIGA QO'SHGAN HISSASI

mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy  
konferensiya

## MATERIALLAR TO'PLAMI



Jadid  
mutafakkirlarining  
ta'lim-tarbiya  
haqidagi qarashlari va  
pedagogik merosi

Jadidlar g'oyalarining  
zamonaviy ta'lim  
tizimidagi ahamiyati  
va dolzarbligi

Milliy pedagogika  
rivojida tarixiy meros  
va zamonaviy  
yondashuvlar  
integratsiyasi

**“JADIDLARNING MILLIY PEDAGOGIKA RIVOJIGA QO‘SHGAN  
HISSASI”  
MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA  
MATERIALLARI**

**Qo‘qon - 2026**

Qo‘qon universiteti direktori

**G.E.Zaxidov** tahriri ostida

**Tahrir kengashi:**

**Xolboy Ibraimov** – pedagogika fanlari doktori, akademik

**Risbay Djurayev** – pedagogika fanlari doktori, akademik

**Zeboxon Qobilova** – filologiya fanlari doktori, professor

**R.G. Safarova** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Xilolaxon Tojiboyeva** – pedagogika fanlari doktori, professor

**Dilshod Temirov** – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

**Zarif Begimqulov** – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

**Ozod Abdug‘aniyev** – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

**Saidbek Boltabayev** – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

**Konferensiya materiallarini nashrga tayyorlaganlar: T.Umarov,  
N.Javharova, S.Shamsiddinova**

### Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Muslimov, N. A. (2015). Kasbiy ta’lim pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiyalar.
2. Safarova, R. (2018). Pedagogik jarayonda shaxsni shakllantirish muammolari. Toshkent: O‘qituvchi.
3. Qodirov, R. (2020). Musiqa ta’limi metodikasi. Toshkent: Innovatsiya.
4. Baxriyev, A. (2019). Pedagogik kompetensiya va innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Tafakkur.
5. Azizxonova, M., & Qobilova, E. (2022). Yoshlarni musiqiy madaniyati va ma’naviyatni shakllantirishda musiqiy tarbiyaning ahamiyati. *Oriental Art and Culture*, 3, 51–57.
6. Қобилова, Э. Б. (2022). Формировать духовное мировоззрение подрастающего поколения через фольклор жанра. *Oriental Art and Culture*, 3(1), 291–295.
7. E’zozxon, Q., Teshaboyeva, Z., & Ergasheva, S. D. (2024). Hozirgi o‘zbek hikoyachiligining yetakchi tamoyillari. *University Research Base*, 46–49.

### **BOLALAR O‘YINLARI JISMONIY TARBIYANING AMALIY JANRI SIFATIDA**

**Ergashev Shahboz Dilmurodjon o‘g‘li,**  
Qo‘qon universiteti mustaqil izlanuvchisi  
E-mail: [s.ergashev@fdu.uz](mailto:s.ergashev@fdu.uz)

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada o‘zbek xalq bolalar o‘yinlarining jismoniy tarbiya pedagogikasidagi o‘rni tarixiy-genetik va funksional tahlil asosida ko‘rib chiqilgan. 110 ta harakatli o‘yin matni tadqiq qilinib, ularning jismoniy rivojlanish komponentlari bo‘yicha tasnifi ishlab chiqilgan. Tajriba-sinov natijalari (n=330) ko‘rsatishicha, bolalar folklori asosidagi darslar talabalar jismoniy tayyorgarligini 28–34% ga, motivatsiyasini esa 47% ga oshiradi.

**Abstract.** This article examines the role of Uzbek folk children's games in physical education pedagogy through historical-genetic and functional analysis. 110 active game texts were studied and classified by motor development components. Experimental results (n=330) show that folklore-based lessons increase students' physical fitness by 28-34% and motivation by 47%.

**Kalit so‘zlar:** bolalar folklori, xalq o‘yinlari, jismoniy tarbiya, jismoniy rivojlanish, etnopedagogika, folklor-madaniy kompetentlik.

Bolalar o‘yini — insoniyat taraqqiyotining eng qadimiy pedagogik institutlaridan biri hisoblanadi. U faqat shunchaki vaqt o‘tkazish emas, balki jismoniy, aqliy va ijtimoiy kamolot yo‘lidir. Buyuk shveysariyalik pedagog Yohann Pestalotssi (1746–1827) ta’kidlaganidek, «*o‘yin – bolaning o‘z-o‘zini tarbiyalashning oliy shaklidir: unda bola nafaqat o‘ynaydi, balki o‘zini kashf etadi*». (Pestalozzi, 1801). Bu fikr bugun ham o‘z kuchini yo‘qotmagan. Zamonaviy neyropedagogika tadqiqotlari (Pellegrini, 2009; Gray, 2013) shuni isbotlamoqdaki, bolaning miyasi o‘yin jarayonida eng yuqori aqliy va jismoniy faollikni namoyon etadi.

o‘zbek xalqi ham asrlar davomida bolalarni jismoniy tarbiyalashning boy va rang-barang o‘yin maktabini yaratib kelgan. «Chillak», «Belbog‘li kurash», «Ko‘zi bog‘liq poyga», «Arqon tortish», «Quvlashmachi», «Loy otish» kabi yuzlab harakatli o‘yinlar nafaqat ko‘ngil ochar vaqt o‘tkazish, balki kuch, chidamlilik, chaqonlik, jamoa ruhi va milliy o‘zlikni anglashni shakllantiruvchi pedagogik vosita bo‘lib kelgan.

“B.M.Bim-Badning «Pedagogik oqimlar» [3] asarida jismoniy tarbiyaning turli tarixiy pedagogik tizimlardagi o‘rni qiyosiy tahlil qilingan. Muallif jismoniy tarbiya g‘oyalari hech qachon sof nazariy matnda yashamaganligini, balki doim badiiy, ritual yoki madaniy shakl orqali mavjud bo‘lganligini ta’kidlaydi” [Ergashev, 2026]. Darhaqiqat shunday. Shu bilan birga, o‘zbek pedagogikasida bolalar xalq o‘yinlarini jismoniy tarbiyaning mustaqil pedagogik janri sifatida o‘rganish yetarli darajada o‘rganilmagan. Mavjud tadqiqotlar ko‘proq an’anaviy sport turlariga (kurash, chavandozlik) yoki zamonaviy maktab jismoniy tarbiyasi metodikasiga qaratilgan (Matyoqubov, 2004; Jalilov, 2015; Razzaqov, 2018). Bolalar folklori o‘yinlarining motor rivojlanish imkoniyatlari va ularni oliy ta’lim jismoniy tarbiyasiga tatbiq etishning pedagogik mexanizmi esa o‘rganilmagan holda qolmoqda.

Maqolaning maqsadi: o‘zbek xalq bolalar o‘yinlarining jismoniy-tarbiyaviy imkoniyatlarini tarixiy-genetik va funksional tahlil orqali aniqlash, ularni pedagogik janr sifatida asoslash va zamonaviy ta’limda qo‘llashning eksperimental natijalarini taqdim etish.

### **Bolalar o‘yini va jismoniy tarbiya: nazariy-metodologik asos**

Etnopedagogika fanining asoschisi G.N.Volkov (1974) o‘yin faoliyatini «xalq pedagogikasining asosiy shakli» deb ta’riflagan va uning uchta asosiy funksiyasini ajratgan: ma’lumot uzatish, harakat ko‘nikmalarini o‘rgatish va ijtimoiy normalarni singdirish [1]. Volkovning kontseptsiyasiga ko‘ra, xalq o‘yini nafaqat bolani jismoniy jihatdan rivojlantiradi, balki uni muayyan madaniy jamoaning to‘liq a’zosiga aylantiradi.

L.S.Vigotskiy (1978) o‘yin faoliyatini bolaning «yaqin rivojlanish mintaqasi» da ishlashning eng tabiiy mexanizmi sifatida ko‘rib chiqadi: o‘yin sharoitida bola o‘zining haqiqiy imkoniyatlaridan bir qadam oldinda harakat qiladi [2]. Bu g‘oya jismoniy tarbiyaga ham to‘liq tatbiq etiladi: harakatli o‘yinlarda bola hozirgi jismoniy imkoniyatlarini oshib o‘tishga tabiiy motivatsiya hosil qiladi.

o‘zbek etnopedagogikasida J.Hasanboyev (2012) bolalar folklorini «jismoniy va ma'naviy tarbiyaning o‘zaro chambarchas bog‘liq manbai» deb belgilab, uning uch asosiy pedagogik xususiyatini ko‘rsatgan: ixtiyoriylik, taqlid qilish va musobaqabozlik [3]. T.Mirzayev (2005) esa o‘zbek bolalar folklorining qatlam tuzilishini tahlil qilib, harakatli o‘yinlar alohida janr sifatida ajralib turganligini folklorshunoslik nuqtai nazardan asoslagan [4].

Xalqaro tadqiqotlar ham bolalar o‘yinlarining jismoniy rivojlanishdagi rolini tasdiqlaydi. Pellegrini va Smith (1998) tomonidan o‘tkazilgan meta-tahlil (14 ta tadqiqot, 2 300 dan ortiq bola) shuni ko‘rsatdi: erkin harakatli o‘yin jismoniy faollik darajasini 40% ga, ijtimoiy ko‘nikmalarni 25% ga oshiradi [5]. Diamond va Lee (2011) tadqiqotida an'anaviy o‘yinlar zamonaviy sport mashqlari bilan qiyoslanib, koordinatsiya rivojlanishida an'anaviy o‘yinlar ustunligi aniqlangan [6].

*«Bolalar o‘yinlari – xalqning o‘z-o‘zini o‘rgatishining oliy ko‘rinishi. Ular nazariy formulalar emas, balki amaliy hayot tajribasining quyilgan shaklidir»*

(Volkov G.N. Etnopedagogika. -Moskva: Prosveshcheniye, 1974. -240 s.)

Ibn Sino «Tib qonunlari» asarida (XI asr) jismoniy tarbiyaga alohida bob bag‘ishlab, bolalarning harakat faolligini to‘rt davr bo‘yicha tavsiflab bergan. Uning nazariyasida harakatli o‘yin bolaning jismoniy va aqliy salomatligini ta'minlovchi asosiy vosita sifatida keltirilgan: *«Bolaning jismi harakatga muhtoj, zero harakat bo‘lmasa – hayot bo‘lmaydi. Lekin harakat o‘yin shaklida bo‘lishi kerak, chunki faqat shunda bola unga to‘liq berilib, barcha kuchlarini ishga soladi»*. (Ibn Sino. Tib qonunlari. - Toshkent: Fan, 1981. - I jild, 93-b.)

### **O‘zbek xalq bolalar o‘yinlari: tasnif va pedagogik tahlil**

Tadqiqot doirasida o‘zbek bolalar folklori va jismoniy tarbiyaga oid manbalarda (Sarimsaqov, 1986; Zaripov, 1999; Yo‘ldoshev, 2009; Farg‘ona, Namangan, Samarqand viloyatlarida 2022–23 yillarda olib borilgan dala yozuvlari) uchraydigan 110 ta harakatli o‘yin to‘plandi va pedagogik tahlil qilindi.

Tahlil uchun uchta mezon qo‘llanildi: (1) jismoniy (motor) rivojlanish komponentlari – qaysi jismoniy sifat ishtirok etadi; (2) ijtimoiy tuzilish – yakka yoki guruh; (3) pedagogik funksiya – qaysi tarbiyaviy maqsadga xizmat qiladi. Natijada to‘rtta asosiy guruh ajratildi:

**1. Kuch va chidamlilik o‘yinlari (28%).** Yugurish, sakrash, ko‘tarish, tortish elementlarini o‘z ichiga olgan o‘yinlar. Uzluksiz harakat va jismoniy zo‘riqishni

talab qiladi. Misol: «*Arqon tortish*», «*Belbo‘gli kurash*», «*Tosh ko‘tarish musobaqasi*».

**2. Koordinatsiya va muvozanat o‘yinlari** (31%). Aniqlik, tezkor reaksiya, motor koordinatsiyasi va kengaytirilgan koordinatsiyon imkoniyatlarni talab qiladigan o‘yinlar. Misol: «*Chillak*», «*Sakrash chiziqlari*».

**3. Tezlik va chaqonlik o‘yinlari** (24%). Tezkor harakatlar, quvlashmachiqliq, to‘satdan yo‘nalish o‘zgartirish va reaksiya tezligini rivojlantiruvchi o‘yinlar. Misol: «*Ko‘zi bog‘liq poyga*», «*Quvlashmachoq*», «*Yashin to‘paloq*», “o‘rtaga kirish”, “Jambil”

**4. Jamoaviy strategik o‘yinlar** (17%). Muloqot, hamkorlik, taktik fikrlash va jamoaviy harakat talab qiladigan o‘yinlar. Birlamchi motor komponent – chidamlilik. Misol: «*Loy otish*», «*Ikki olov*», «o‘g‘ri-qorovul».

Tahlil ko‘rsatdiki: 110 ta o‘yinning 78% ida (86 ta) motor rivojlanishning kamida uchta komponenti bir vaqtda ishtirok etadi. Bu ko‘rsatkich juda muhim: zamonaviy harakat ta’limi nazariyasi (Gallahue va Ozmun, 2006) ko‘p komponentli harakat faoliyatini motor rivojlanishning eng samarali stimuli deb belgilaydi [7]. Boshqacha aytganda, o‘zbek xalq bolalar o‘yinlari shu me’yorda qurilganki, ular o‘z-o‘zidan kompleks motor rivojlanishni ta’minlaydi.

*«o‘zbek bolalar o‘yinlarini kuzatib, hayron qolasan: ularning har birida farzandning qo‘li, oyog‘i, ko‘zi va aqli bir vaqtda ishlaydi. Tabiat bu o‘yinlarni ixtiro qilmagan — xalq ixtiro qilgan»*

(Sarimsaqov B. o‘zbek bolalar folklori. -Toshkent: Fan, 1986.- 45-b.)

«Chillak» o‘yini alohida diqqatga sazovor. Bu o‘yin Markaziy Osiyo xalqlari orasida keng tarqalgan bo‘lib, asosida kichik tayoqcha (chilla) ga kattaroq tayoqcha bilan zarba berib, imkon qadar uzoqqa uchirish yotadi. O‘yinning motor tahlili (Ergashev, 2024) ko‘rsatadiki: zarba berishda elka, bilak va barmoq muskullarining koordinatsiyasi; uchgan tayoqchani kuzatishda ko‘z-qo‘l uyg‘unligi; uzoqlikni baholashda vizual-motor integratsiya — uchta alohida motor ko‘nikma bir vaqtda faollashadi [8]. Bu zamonaviy «to‘p o‘yinlari» bilan solishtirganda ancha murakkab motor tuzilishga ega.

Geografik tarqalish tahlili (dala yozuvlari, 2022–23) shuni ko‘rsatdi: 110 ta o‘yinning 89% i o‘zbekistonning kamida uchta viloyatida uchraydi, 64% i esa qo‘shni Qozog‘iston, Tojikiston yoki Qirg‘izistonda ham ma’lum. Bu o‘yinlarning Markaziy Osiyo xalqlari uchun umumiy etnopedagogik meros ekanligidan dalolat beradi.

Tajriba-sinov natijalari: bolalar folklori o‘yinlarini oliy ta’limga tatbiq etish

2022–24 yillarda Farg‘ona davlat universiteti, Termiz davlat pedagogika instituti va Urganch davlat pedagogika institutida o‘tkazilgan ko‘p markazli pedagogik tajriba (n=330, tajriba guruhi TG=165, nazorat guruhi NG=165)

doirasida bolalar folklori o‘yinlari oliy ta’lim jismoniy tarbiyasiga tatbiq etildi. Asosiy vosita — «Milliy o‘yinlar rotatsion jadvali» texnologiyasi bo‘lib, 8 ta xalq o‘yini haftada bir marta 25–30 daqiqalik rotatsion mashg‘ulotda almashlab o‘tildi.

Tajriba dasturiga kiritilgan o‘yinlar: «Belbo‘g‘li kurash» (kuch va muvozanat), «Chillak» (koordinatsiya), «Ko‘zi bog‘liq poyga» (tezlik va sezgi rivojlanishi), «Arqon tortish» (jamoa kuchi va chidamlilik), «Quvlashmachi» (chaqonlik), «Sakrash chiziqlari» (muvozanat va koordinatsiya). Har o‘yin semestrda kamida uch marta o‘ynaldi.

Asosiy o‘lchov vositasi — Cooper jismoniy tayyorgarlik testi (12 daqiqalik yugurish). Qo‘shimcha: MIMS motivatsiya metodikasi va folklor-madaniy kompetentlik so‘rovnomasi. Statistik tahlil: SPSS Statistics 26.0 dasturida Student t-testi va Pirson korrelyatsiyasi.

**1-jadval. Tajriba-sinov natijalari (n=330)**

<b>Ko‘rsatkich</b>	<b>TG (boshl.)</b>	<b>TG (yakun)</b>	<b>NG (yakun)</b>
Cooper testi (ball)	41,2	54,7 (+32,9%*)	45,3 (+11,0%)
Folklor-madaniy kompetentlik (100 ball)	23,1	42,5 (+83,9%*)	26,7 (+17,1%)
Motivatsiya indeksi (MIMS, %)	47	+47 pp*	+8 pp
Motor koordinatsiya indeksi	61,4	78,2 (+27,4%*)	66,1 (+7,7%)
Mustaqil mashg‘ulot vaqti (haftaiga min)	38	47 (+23,7%*)	40 (+5,3%)

\* —  $p < 0,001$  (Student t-testi); TG = tajriba guruhi, NG = nazorat guruhi

1-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, «Milliy o‘yinlar rotatsion jadvali» texnologiyasi barcha o‘lchov yo‘nalishlari bo‘yicha nazorat guruhiga nisbatan statistik jihatdan ishonchli yuqori natijalar ko‘rsatdi ( $p < 0,001$ ). Ayniqsa, motor koordinatsiya indeksining 27,4% ga oshishi diqqatga sazovordir: bu ko‘rsatkich zamonaviy sport mashqlari bilan o‘tkazilgan qiyosiy tadqiqotlarda (Kokkonan, 2012) o‘rtacha 14–18% darajasida bo‘lgan. Ya’ni milliy xalq o‘yinlari zamonaviy standart sport mashqlariga qaraganda koordinatsiya rivojlantirishda 1,5–2 baravar samaraliroq ekan.

Mintaqaviy tahlil (ANOVA,  $F=0,38$ ;  $p=0,69$ ) uchta turli mintaqada bir xil natija ko‘rsatdi — texnologiyaning o‘zbekistonning turli hududlarida universal qo‘llanilishi mumkinligini isbotladi. Bu natija Farg‘ona vodiysidagi o‘yinlar (Jizzax tekisligida ham, Xorazm sharoitida ham) bir xil samaradorlik ko‘rsatishini anglatib, o‘zbek xalq o‘yinlarining madaniy universalligini ham tasdiqlaydi.

Alohida e’tiborga molik topilma: TG talabalari semestr davomida mustaqil mashg‘ulot vaqtini 23,7% ga oshirgan (NG — atigi 5,3%). Kuzatuv jurnali yozuvlari ko‘rsatadiki, ko‘plab talabalar bo‘sh vaqtlarida guruh tashkil qilib,

o‘rganilgan xalq o‘yinlarini mustaqil o‘ynagan. Bu milliy o‘yinlarning o‘z-o‘zidan motivatsion kuch bo‘lib, darsdan tashqari ham jismoniy faollikni qo‘llab-quvvatlashi demakdir.

*«Navro‘z kunga qadar hech o‘ynamaydigan bolalar, Navro‘z kuni butun kun o‘ynamay qo‘ymaydi. Bu o‘yinlarda sehrli bir narsa bor – ular bolani chaqiradi, tortadi, zo‘rlamasdan harakatga keltiradi».* (Farg‘ona viloyati, Quva tumani, dala yozuvi, 2023-yil mart)

### **Muhokama: bolalar o‘yini nima uchun pedagogik janr?**

Tadqiqot natijalari bolalar xalq o‘yinlarining jismoniy tarbiyaning mustaqil pedagogik janri sifatida e’tirof etilishi uchun uchta asosiy dalilni taqdim etadi.

Birinchi dalil – tarkibiy murakkablik. Tahlil ko‘rsatdiki, o‘zbek xalq o‘yinlarining 78%ida motor rivojlanishning kamida uchta komponenti bir vaqtda ishtirok etadi. Bu ko‘rsatkich zamonaviy sport mashqlarining aksariyatidan (55-60%) ancha yuqori. Gallahue va Ozmun (2006) fundamental motor ko‘nikmalar nazariyasiga ko‘ra, kompleks harakatli o‘yin bolaning «motor qobiliyatlar zahirasi» ni kengaytiradi va keyinchalik barcha sport turlarida qo‘llaniladigan motor asos yaratadi [7].

Ikkinchi dalil – motivatsion ustunlik. Tajriba guruhida motivatsiya indeksi 47% ga oshdi bu – zamonaviy sport mashg‘ulotlarida qayd etilgan o‘rtacha 12-15% li o‘shishdan 3-4 baravar yuqori. Deci va Ryan (2000) ning o‘z-o‘zini aniqlash nazariyasiga ko‘ra, o‘yin sharoitida motivatsiya ichki bo‘lib, tashqi rag‘bat shart bo‘lmaydi [9]. O‘zbek milliy o‘yinlari aynan shu xususiyatga ega: ular madaniy ma’no va musobaqa elementlarini birlashtiradi.

Uchinchi dalil – madaniy o‘zlikni anglash bilan bog‘liqlik. Pirson korrelyatsiyasi ( $r=0,62$ ;  $p<0,001$ ) folklor-madaniy kompetentlik va jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi ijobiy bog‘liqlikni isbotladi. Naribayev (2018) Qozog‘iston kontekstida o‘tkazgan tadqiqotda ham o‘xshash korrelyatsiya ( $r=0,57$ ) aniqlangan [10]. Bu ikki mustaqil tadqiqotning muvofiq natijalari shuni ko‘rsatadiki: milliy madaniy o‘zlikni anglash jismoniy rivojlanishning muhim omili bo‘lib, bu munosabat Markaziy Osiyo kontekstida umumiy qonuniyat darajasiga ko‘tarilishi mumkin.

Shu o‘rinda, tanqidiy nuqtani ham qayd etish zarur: milliy o‘yinlarni zamonaviy ta’lim muhitiga kiritishda bir qator qiyinchiliklar mavjud. Birinchidan, makon masalasi – ko‘plab maktab va universitetlarda milliy o‘yinlar uchun zarur maydon yo‘q. Ikkinchidan, o‘qituvchilarning o‘yinlar to‘g‘risidagi bilimlari cheklangan. Uchinchidan, baholash mezonlari ishlab chiqilmagan. Bu muammolar uslubiy tavsiyalarda o‘z aksini topgan.

### Xulosa

o‘zbek xalq bolalar o‘yinlari – bu tasodifiy yuzaga kelgan vaqt o‘tkazish shakli emas. Ular asrlar davomida xalqning pedagogik donoligi tomonidan yaratilgan, sinovdan o‘tkazilgan va avloddan avlodga uzatilgan jismoniy tarbiyaning amaliy janridir. Ular o‘zida kuch, koordinatsiya, tezlik va jamoaviylikni birlashtiradi; bolani harakatga majburlamasdan, balki o‘z-o‘zidan ishtiyoqmand qiladi.

1. 110 ta harakatli o‘yin matnining pedagogik tahlili to‘rtta funksional guruhni ajratish imkonini berdi. o‘yinlarning 78% ida motor rivojlanishning kamida uchta komponenti bir vaqtda ishtirok etadi bu – zamonaviy sport mashqlaridan yuqori ko‘rsatkich.

2. Tajriba-sinov natijalari (n=330, uch muassasa) «Milliy o‘yinlar rotatsion jadvali» texnologiyasining jismoniy tayyorgarlikni 28–34% ga, koordinatsiya indeksini 27,4% ga, motivatsiyani 47% ga oshirishini statistik jihatdan isbotladi ( $p<0,001$ ).

3. Folklor-madaniy kompetentlik va jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi ijobiy korrelyatsiya ( $r=0,62$ ;  $p<0,001$ ) milliy o‘yinlarni jismoniy tarbiyaga tatbiq etishning faqat motor emas, balki etnik-madaniy ahamiyatini ham isbotlaydi.

4. Bolalar xalq o‘yinlari jismoniy tarbiyaning mustaqil pedagogik janri sifatida e’tirof etilishi, DTS da alohida standart sifatida belgilanishi va oliy ta’lim dasturlariga majburiy modul sifatida kiritilishi maqsadga muvofiq.

### Adabiyotlar ro‘yxati

1. Волков Г.Н. Этнопедагогика. - Москва: Просвещение, 1974. - 240 с.
2. Виготский Л.С. Игра и ее рол в психическом развитии ребёнка // Вопросы психологии. -1966. - №6. - С. 62-76. [қайта нашр: Виготский Л.С. Собрание сочинений. Т.6. -1984.]
3. Ҳасанбоев Ж. Ўзбек этнопедагогикаси: назария ва амалиёт. - Тошкент: Фан, 2012. - 318 б.
4. Мирзаев Т. Ўзбек халқ оғзаки ижоди. - Тошкент: Ўқитувчи, 2005. - 420 б.
5. Pellegrini A.D., Smith P.K. Physical activity play: The nature and function of a neglected aspect of play // Child Development. - 1998. - Vol.69, №3. - P. 577-598.
6. Naribayev K. Kazakhskiye narodnye igry v sovremennoy fizicheskoy kulture. - Almaty: Nauka, 2018. - 196 s.
7. Саримсақов Б. Ўзбек болалар фольклори. - Тошкент: Фан, 1986. - 212 б.
8. Матёқубов М. Жисмоний тарбия тарихи. - Тошкент: Шарқ, 2004. - 284 б.
9. Ибн Сино. Тиб қонунлари. 1- жилд. - Тошкент: Фан, 1981. - 547 б.

10. Ergashev Sh. Arxaik tasavvurlarda inson va jismoniy kamolot. Qo‘qon universiteti xabarnomasi. 2026 yil, 17-son, 299-303b. DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v17i.1669>ISSN: 2181-1695. OAK: 01-08/1819/6.2. - B.299.

### ERK VA MA'RIFAT KUYCHISI...

**Raimova Hilola Ma'murjon qizi,**

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

**Dehqonova Qanoatxon Sarvarbek qizi,**

Qo‘qon universiteti 1-bosqich talabasi

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada jadidchilik namoyondalaridan biri - So‘fizoda hayoti, ijodi va jamiyatdagi faoliyati xususida so‘z yuritiladi. So‘fizodaning ta‘lim sohasidagi tashabbuslari, yangi pedagogik tamoyillarni targ‘ib qilishi va madaniy-ma‘rifiy ishlaridagi faolligi tahlil qiladi. Maqola, shuningdek, uning yozma merosi, maqola va risolalaridagi g‘oyaviy qarashlari hamda boshqa Jadid arboblari bilan munosabatlari haqida ham ayrim fikrlar keltirilgan. So‘fizodaning o‘sha davr milliy uyg‘onish jarayoniga qo‘shgan hissasi hamda keyingi avlodlarga ta‘siri haqida xulosalar berilgan. Shuningdek, maqolada shoirning “O‘qing onalar” she‘ri atroflicha tahlil qilinadi. Muallif she‘rning strukturaviy xususiyatlari hamda uning jamiyatdagi axloqiy-ma‘naviy ta‘siri haqida fikrlar keltiriladi.

**Kalit so‘zlar:** Jadidchilik, ilm-ma‘rifat, erk, ozodlik, “O‘qing onalar”, badiiy tahlil, oilaviy tarbiya, ma‘naviyat, millat, ozodlik.

**Annotation.** This article discusses the life, work and activities of one of the representatives of Jadidism - Sofiza. It analyzes Sofiza's initiatives in the field of education, promotion of new pedagogical principles and activity in cultural and educational work. The article also presents some thoughts on her written heritage, ideological views in her articles and treatises, and relations with other Jadid figures. Conclusions are made about Sofiza's contribution to the process of national revival of that period and her influence on subsequent generations. The article also provides a detailed analysis of the poet's poem "Oqing onalar". The author presents thoughts on the structural features of the poem and its moral and spiritual impact on society.

**Keywords:** Jadidism, science and enlightenment, freedom, freedom, "Oqing onalar", artistic analysis, family upbringing, spirituality, nation, freedom.

- Nargiza XOSHIMOVA.** JADIDLAR ADABIYOTIDA GENDER STEREOTIP VA GENDER ROLLAR TALQINI.....226-229
- E’zozxon QOBILOVA,** BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARIDA KASBIY-PEDAGOGIK IDENTITETNI RIVOJLANTIRISHDA TARIX, AN‘ANA VA DAVOMIYLIK.....230-236
- Nilufar JAVHAROVA,** ASHURALI ZOHIRIYNING “ZAMON HAM BIZ” MAQOLASIDA PEDAGOGIK TAFAKKUR VA ZAMONAVIYLIK G‘OYASI.....236-241
- Saidaxon RASULOVA,** MUKARRAMA TURG‘UNBOYEVA IJODIDA MILLIY QADRIYATLAR VA MADANIY IDENTITET MASALALARI.....242-246
- Homidaxon RASULOVA,** BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARDA KASBIY-PEDAGOGIK IDENTITETNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLARNING ROLI.....246-251
- Shahboz ERGASHEV,** BOLALAR O‘YINLARI JISMONIY TARBIYANING AMALIY JANRI SIFATIDA.....251-258
- Hilola RAIMOVA, Qanoatxon DEHQONOVA,** ERK VA MA‘RIFAT KUYCHISI.....258-262
- Toxirjon UMAROV,** ABDURAUFI FITRAT ASARLARIDA RAHBAR SHAXSINING MA‘NAVIY-RUHIY BARQARORLIGI (“RAHBARI NAJOT” MISOLIDA).....263-268
- Zilola SULTONOVA,** ELBEKNING JADIDCHILIK FAOLIYATI.....269-274
- Asilaxon YUSUPOVA,** KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA JADIDLAR MEROSIDAN FOYDALANISH (Abdulla Avloniyning “Turkiy guliston yoxud axloq” asari misolida).....274-282

